

22.10.2019

TALVEN 2019/2020 REITILASKENNAT

Talvi- ja kevätlaskennoista ei muistuteta erikseen, joten kirjaa laskentapäivät kalenteriisi:

SYSSLASKENTA	perjantai 1. marraskuuta – torstai 14. marraskuuta
TALVILASKENTA	keskiviikko 25. joulukuuta – tiistai 7. tammikuuta
KEVÄTLASKENTA	perjantai 21. helmikuuta – sunnuntai 8. maaliskuuta

Talvilintulaskennat ovat jälleen alkamassa. Kiitämme kaikkia laskentoihin osallistuneita ja toivotamme antoisia laskentoja niin uusille laskijoille kuin konkareillekin.

Tämä saatekirje on lähetetty kaikille, jotka ovat palauttaneet tuloksia kahden edellisen talven laskennoista. Lähetämme kirjeen sähköisenä niille havainnoijille, jotka ovat ilmoittaneet havaintonsa verkkotallennuslomakkeella ja joiden sähköpostiosoite on tiedossamme. Paperilomakkeella tuloksensa lähettäneet saavat paperikirjeen, jossa on myös lomakkeita ja palautekirjekuoria alkavan talven laskentoja varten. Muistathan ilmoittaa muuttuneet yhteystietosi Linnustonseurantaan.

Tietojen tallennus jatkuu viime vuonna käyttöönotetun talvilintulaskennan verkkotallennusjärjestelmän kautta. Seuraavassa on esitetty, mihin talvilintulaskentojen tietoja on hyödynnetty viime aikoina. Lisäksi lopusta löytyy tiivistetysti neuvot uuden järjestelmän käyttöön ja tietoja uusista tulossivuista. Lisätietoja, ohjeita, lomakkeita ja lisää tuloksia löytyy Linnustonseurannan sivuilta: <https://www.luomus.fi/fi/talvilintulaskennat>

Tähän talveen osuu myös kaksi tärkeää kansainvälistä talvien vesilintujen laskentahanketta: i) viiden vuoden välein toteutettava kansainvälinen laulujoutsenlaskenta sekä ii) edellisen kerran 2016 toteutettu Itämeren alueen kaikkien talvehtivien vesilintujen laskennat. Näistä tarkemmin alla.

Antoisia laskentoja toivottaen,

Ina Tirri & Aleksi Lehikoinen

Linnustonseuranta, Luonnontieteellinen
keskuseumseo

PL 17, 00014 Helsingin yliopisto

linnustonseuranta@luomus.fi

050 3774266 / 050 3182334

Tero Toivanen

BirdLife Suomi

tero.toivanen@birdlife.fi

KANSAINVÄLISET VESILINTULASKENNAT

Suomen talvilintulaskennat ovat osa kansainvälistä talvehtivien vesilintujen seurantaverkoston, jonka ansiosta vesilintukantoja on seurattu jo vuosikymmeniä ympäri maailmaa. Luomus toimittaa vuosittain laskentatiedot kansainvälistä seurantaa koordinoivalle kosteikkojen suojelujärjestö Wetlands Internationalille (<https://www.wetlands.org>). Laskentoihin perustuviin vesilintujen kannanarvioihin ja näissä tapahtuneisiin muutoksiin voi tutustua osoitteessa <http://wpe.wetlands.org/>. Vuosittaisten laskentojen lisäksi vesilintuseuranta sisältää ajoittain yksityiskohtaisempia projekteja. Tänä vuonna vuorossa ovat (i) Euroopan laajuinen laulujoutsenten laskenta sekä (ii) Itämeren alueen vesilintujen kokonaistalvikannan arviointi, joka toteutettiin viimeksi tammikuussa 2016. Edellisen laskentakerran kansalliset tulokset on julkaistu paikallisyhdistyksittäin Linnut-vuosikirjan raportissa (Lehikoinen ym. 2017: <https://bit.ly/2yUs9OY>).

Luomus ja BirdLife toivovat, että lintuyhdistykset organisoivat vesilintulaskentoja alueillaan, jotta alueellinen kattavuus olisi mahdollisimman hyvä. Koko maan yhteenvedon teon helpottamiseksi yhdistyksiä on kehoitettu nimeämään vastuuhenkilön alueellisten laskentojen koordinoimiseksi ja alueellisen arvion tekemiseksi. Joillakin yhdistyksillä oli vastuuhenkilö myös edellisessä laskennassa. Erityisesti lisätietoja tarvitaan alueilta, joille ei sijoitu talvilintulaskentoja. Laskentojen ensisijainen ajankohta on 1.–7.1.2020, jolloin laskentakausi on talvilintulaskentojen kanssa päällekkäinen ja havaintotiedot parhaiten vertailukelpoisia, mutta kaikki laskennat tammikuun alkupuoliskolta ovat avuksi kokonaiskannanarvioita tehtäessä. Vaikka talviset vesilintulaskennat koskettavat ensisijaisesti eteläisiä rannikkoyhdistyksiä, niin leudon alkutalven sattuessa on mahdollista, että sisämaassakin levähtää suuria määriä isokoskeloita ja laulujoutsenia.

Vesilintulaskentahavainnot toivotaan kirjattavan Tiiraan mahdollisimman tarkoin paikka- ja aikatiedoin, jotta samoja lintuja koskevien havaintojen tulkitseminen olisi vaivattomampaa. Laulujoutsenista kannattaa kirjata myös ikäjakauma. Seuraavassa lyhyt ohje miten laskentoihin voi osallistua: i) Mikäli paikallisyhdistys organisoii erillisiä laskenta-alueita, ota osaa näihin laskentoihin ja varaa oma laskenta-alue, jonka käyt läpi tammikuun alun laskenta-aikana. Kirjaa havainnot tuoreeltaan Tiiraan. ii) Mikäli paikallisyhdistyksesi alueella ei organisoida vesilintulaskentoja, retkeile avovesikohteilla tai joutsenpelloilla, ja ilmoita havainnot Tiiraan. Keskustele retkikavereittesi kanssa ja käy katsomassa Tiiraan kirjattuja havaintoja päällekkäisten laskentojen välttämiseksi. Lisätietoja talvisista vesilintulaskennoista saa linnustonseurannasta.

MUISTUTUS HAVAINTO- JA TULOSPALVELUJÄRJESTELMÄSTÄ

Talvikaudesta 2018/2019 lähtien talvilintulaskentojen havainnot on voinut ilmoittaa joko uuden Suomen Lajitietokeskuksessa (Laji.fi) sijaitsevan Vihko-järjestelmän kautta tai paperilomakkeilla. Lajitietokeskus on Luomuksen rakentama palvelu, joka kokoaa suomalaista lajitietoa eri lähteistä.

Pääset uuteen tallennusjärjestelmään, osoitteessa <https://laji.fi/theme/talvilintulaskenta>

tai valitsemalla ensin www.laji.fi ja valitsemalla yläpalkista *Teemat*, jonka listasta *Talvilintulaskenta*.

Talvilintulaskentareittejä ja tuloksia voi tarkastella järjestelmään kirjautumatta, mutta havaintojen ilmoitus vaatii rekisteröitymisen ja kirjautumisen.

Linkit laskentakaverisi sekä aikaisempi Hatikka tai Lintuvaara tunnus

Ennen tulosten ilmoittamista laskijan on kirjauduttava Laji.fi-sivuille. Valitse oikeasta yläkulmasta rekisteröidy/kirjaudu, ja tarvittaessa lue ohjeita kirjautumissivun oikeasta ylälaidasta ”Käyttöohjeet” <https://laji.fi/about/2189>

Nykyisessä tallennusjärjestelmässä useamman laskijan laskennassa havainnot saa halutessaan näkymään kaikkien laskijoiden omissa havainnoissa. Tämä edellyttää, että laskijat ovat

rekisteröityneet Laji.fi -järjestelmään ja laskijat ovat linkittäneet profiilinsa eli ovat järjestelmässä ns. toistensa kavereita.

Mikäli haluat nähdä omat aikaisemmat Hatikkaan tai Lintuvaaraan tallennetut havaintoeräsi lajitietokeskuksen hauissa, niin voit myös linkittää Hatikka- ja Lintuvaara-tunnuksesi Laji.fi-tunnukseesi oikeasta yläkulmasta löytyvästä profiili-kohdasta. Tietoja varten tarvitset Hatikka- tai Lintuvaara- tunnuksesi. Mikäli olet unohtanut tunnuksesi, voit tiedustella niitä Linnustonseurannasta.

Vihko-lomakkeen käyttö

Talvilintulaskentareitti valitaan BirdLife Suomen jäsenyhdistysten perusteella löytyvästä reittilistasta. Ensimmäisellä Vihko-ilmoituskerralla reitin perustiedot on syötettävä itse. Myöhemmin kentät *Reitin vapaamuotoinen kuvaus*, *Vesistöt* ja *Mitä biotooppiin Muu (F) kuuluu* kopioituvat lomakkeelle automaattisesti edellisestä Vihkoon ilmoitetusta laskennasta. Automaattisena kopioituvia kentän arvoja pääsee kuitenkin muokkaamaan.

Uutena tallennuksessa on myös se, että iälleen määritettyjen yksilöiden osuus on mahdollista kirjata kaikilta lajeilta. Aiemmin ikäjakaumatietoa on kerätty laulu- ja kyhmyjoutsenesta, mutta Vihkon käyttöönoton myötä tietoja toivotaan kaikilta lajeilta, joilta määrittäminen kyetään luotettavasti maastossa tekemään (joutsenten ohella esimerkiksi kanahaukan, lokkien ja mustarastaan ikämäärittämiseen kannattaa kiinnittää huomiota). Valtaosa ikämäärittämisestä jää tyhjiksi maastomäärittämisen mahdottomuuden tai vaikeuden vuoksi.

Vihko-lomakkeelle ovat siirtyneet Hatikassa piirretyt kartat, mutta mikäli yksityiskohtaisempi reitti ei näy Vihkon karttaliittymässä, piirrä reitin tarkempi kulku karttatyökalun avulla.

Kun olet syöttänyt havainnot, ja haluat tallentaa ja lähettää tiedot eteenpäin, valitse **Tallenna julkisena** (painike vihreällä pohjalla). Täyttäessäsi lomaketta, se on tallentunut väliaikaisesti selaimesi muistiin. Jos joudut jättämään laskennan tallennuksen kesken, valitse **Tallenna julkaisematta** (painike keltaisella pohjalla), jolloin havainnot tallentuvat omalle Vihko-tilillesi, mutta eivät välity Linnustonseurantaan tai näy tulospalvelussa. Pääset muokkaamaan tallentamaasi (sekä julkisena että julkaisematta tallennetut) havaintoerää *Omat havaintoerät* -kohdasta vasemman sivun valikossa.

Uudet tulossivut

Tulossivujen suurimpana uudistuksena on mahdollisuus tarkastella talvikantojen muutoksia paikallisyhdistyksittäin tai valitsemalla tarkasteluun useamman yhdistyksen yhdistelmän. Ominaisuuden toivotaan olevan iloksi sekä laskijoille että myös esimerkiksi innostamaan ja helpottamaan paikallisyhdistyskohtaisten katsausten laadinnassa.

Lisäksi tulossivuille on tulossa muun muassa karttavertailutyökalu, jolla tietyn talven lintutiheyksiä voi verrata pidemmän ajan keskiarvoon kartoilla. Tulossivuja kehitetään edelleen.

Tulossivuihin on yksityiskohtaisempi opastus tuoreimmissa Seuranta uutisissa, joka on luettavissa osoitteessa: <https://www.luomus.fi/fi/seuranta uutiset>. Seuranta uutisissa on muutenkin paljon asiaa linnustonseurannan viimeaikaisista toimista.

Jos kohtaat ongelmia rekisteröitymisessä, havaintojen tallennuksessa tai muussa, ota rohkeasti yhteyttä linnustonseuranta@luomus.fi

Kaikki palaute on arvokasta, koska sen perusteella järjestelmää ja tulossivuja kehitetään edelleen.

TALVILINTUAINEISTON HYÖDYNTÄMINEN

Suurin yksittäinen seuranta-aineistojen hyödyntämisen tulos oli maaliskuussa 2019 julkaistu Suomen lajien uhanalaisarviointi (Hyvärinen ym. 2019). Lintujen uhanalaisuus tilanne heikkeni edelleen 2010 ja 2015 arviointeihin nähden, ja linnut ovat selkeästi parhaiten tunnettu lajiryhmä. Vaikka lintujen uhanalaisuus arvioidaan pääsääntöisesti pesimäaikaisten laskentojen perusteella, oli talvilintulaskennoista hyötyä etenkin useille paikkalinnuille kuten tikat, tiaiset ja varpuset.

Esimerkiksi varpusella talvilintulaskentojen aineisto on moninkertainen pesimäaikaisiin laskentoihin verrattuna, ja talviset laskennat kattavat hyvin lajin esiintymisalueen. Varpusen voimakkaan taantumisen takia (vuosina 1999–2017 väheneminen 65 %) laji luokiteltiin erittäin uhanalaiseksi, koska taantuminen oli kolmen sukupolven aikana (3 x 6 vuotta) yli 50 %. Useimmilla lajeilla pesimä- ja talviaikaisen seurannan tulokset tukivat hyvin toisiaan. Esimerkiksi silmälläpidettävä harakka taantui pesimäaineistossa 32 % ja talviseurannoissa 26 % vuosina 1996–2017 (huom. sukupolven pituudet ovat lajikohtaisia). Erittäin uhanalaisen viherpeipon väheneminen oli vuosina 2004–2017 67 % pesimäseurannoissa ja 75 % talviseurannoissa ja niin ikään erittäin uhanalaisen hömötiaisen vastaavat vähenemiset olivat 53 % ja 68 % vuosina 2003–2017.

Uhanalaisuusarviointi on kokonaisuudessaan luettavissa osoitteessa:

<https://www.ymparisto.fi/punainenlista>.

Uhanalaisten hömö- ja työttöiaisten sekä hippiäisen ja puukiipijän talvista hengissäsäilyvyyttä selvitettiin Valtteri Lehdon Pro gradu -työssä. Työn mukaan määrien muutos talvilaskennasta kevtälaskentaan riippuu hippiäisellä ja puukiipijällä talven ankaruudesta. Mikä kylmempi talvi, sitä voimakkaammin määrät romahtivat. Hömö- ja työttöiaisella vastaavaa talvilämpötilan vaikutusta ei löytynyt, mutta määrien muutos oli yhteydessä talvilintulaskennan reitin varrella olevan metsän määrään. Myös hippiäisellä ja puukiipijällä havaittiin samanlainen yhteys: mitä enemmän metsää sitä paremmin yksilömäärät säilyivät samanlaisina laskentojen välillä. Hakkuut ja metsien nuorentuminen ovatkin hömö- ja työttöiaiskantoja heikentävä paine, koska talvinen hengissäsäilyminen on korkeampaa laajemmin metsäisissä ympäristöissä. Lehdon gradu on luettavissa osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/303602>

Toinen huomattava seuranta-aineistojen hyödyntäminen oli kuuden vuoden välein tehtävä Euroopan lintudirektiivin raportointi, jossa jäsenvaltioiden tulee raportoida kaikkien pesivien lajien populaatiokoot, kannanmuutokset sekä osasta lajeista myös talvikannanarviot ja -muutokset sekä lajiin kohdistuvat uhkat ja paineet. Suomen tiedot lähetettiin komissiolle heinäkuussa 2019, ja niiden perusteella selvitetään mm. miten hyvin EU on suoriutunut 2020 biodiversiteettitavoitteissaan. Arvioinnin tarkemmista tuloksista tullaan varmasti julkaisemaan syvällisempiä analyyskejä. Edellisen raportoinnin tuloksia voi tarkastella mm. verkosta löytyvästä palvelusta, josta löytyvät eri maiden kannanarviot ja kannanmuutokset: <https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12> ja tarkempia analyyskejä on julkaistu vuonna 2015 julkaistussa Conservation Letters -tiedesarjan artikkelissa (Sanderson ym. 2015), joka on luettavissa osoitteessa <https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/conl.12196>.

Kirjallisuus:

Hyvärinen, E. ym. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Lehikoinen, A., Kuntze, K., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M. & Toivanen, T. 2017: Suomen keskitalven vesilintukantojen kannanarviot vuonna 2016 - muuttuva Suomi osana kansainvälistä seurantaa. — Linnut -vuosikirja 2016: 6–15.

Lehto, V. 2019: Lämpötilan ja elinympäristön laadun vaikutus lintujen selviytymiseen talvesta. Bio- ja ympäristötieteiden laitos, Helsingin yliopisto.

Sanderson, F. J. ym. 2015: Assessing the Performance of EU Nature Legislation in Protecting Target Bird Species in an Era of Climate Change. Conservation Letters 9: 172–180.

Väisänen, R.A. 2018. Ruokintapaikkojen linnuston muutokset 29 talvena 1989–2017 eri osissa Suomea. Linnut vuosikirja 2017. Artikkelin on vapaasti ladattavissa BirdLifen lintulehtiportaalista: <https://lintulehti.birdlife.fi/>